

DOCUMENTO BASE DA MESA GALEGA DE EDUCACIÓN NO RURAL FRONTE ÁS POLÍTICAS INVOLUCIONISTAS DA ADMINISTRACIÓN EDUCATIVA GALEGA EN MATERIA DE EDUCACIÓN NO MEDIO RURAL.

A asfixia da educación no medio rural insírese no mesmo proceso de desmantelamento que está a padecer o rural no seu conxunto. O potencial que a escola, xunto con outras entidades, podería exercer como dinamizadora das comunidades rurais está sendo ignorado no marco actual da política autonómica. As medidas que se están a tomar por parte da administración educativa contradíñense manifestamente cunha planificación comprometida coa realidade do mundo rural e cunha liña de ensino de calidade.

Faise necesario pois cambiar os plans destrutivos instalados durante sete décadas para acadar un novo enfoque, no marco dunha política xeral de fomento e dinamización do medio rural galego. É dicir, a nova política educativa para o rural debería integrarse nun proxecto global de desenvolvemento comunitario comprometido coa evolución do agro en todas as súas dimensións. Isto require esencialmente un tratamento económico de discriminación positiva e unha planificación política de alcance parlamentario (que soborda as competencias fragmentadas e inconexas dunha soa consellería), e na que terían que estar presentes comisións de estudo competentes e sectores afectados.

A referida planificación tería que optar por unha política que respondese á diversidade do país e á necesidade de conseguir nel un equilibrio social, territorial, educativo, cultural e económico que antepoña ás contas economicistas reduccionistas as necesidades vitais de pervivencia digna do mundo rural, e sobre todo das súas xentes.

Unha educación de calidade no mundo rural galego inserida nun proxecto global de desenvolvemento do rural debería partir dunha análise rigorosa e recoñecer os erros cometidos nas anteriores décadas; só desta maneira se pode tomar conciencia da necesidade dunha reestruturación, dun novo modelo, tal como xa se está a facer noutras comunidades autónomas, nas que de facto se fomentan as posibilidades da escola rural.

En efecto, fronte á primacía do criterio económico curtopracista e miope que afonda no desequilibrio territorial, cómpre primar os dereitos da infancia a recibir atención educativa no seu medio durante as primeiras etapas, como forma de dignificar o mundo rural, chave para reverter o proceso de abandono e despoboamento. Cómpre que as nenas e nenos desde pequenos aprendan a recoñecer e valorizar as características do mundo rural no que viven: non hai desenvolvemento rural integral se non hai un cambio nas actitudes e nas aptitudes de toda a poboación, e para que iso aconteza a escola rural é peza fundamental.

Ademais, é de xustiza recoñecer a valía da escola rural como pioneira de avances pedagóxicos na renovación dos sistemas educativos. Faise necesario polo tanto poñer de manifesto os valores positivos da escola rural e desenvolver o seu potencial para que acade o prestixio que xustamente merece.

Finalmente, a dignificación do medio rural tense que concibir non só nas escolas rurais senón a nivel de todo o sistema educativo galego. Á marxe de onde habitemos, as nosas raíces principais como pobo, aquelas que conforman o cerne da nosa identidade, en boa medida teñen no rural a súa orixe. Polo tanto, o recoñecemento, o respecto, a estima e o coñecemento do rural, e os valores e contidos que fomenten a sensibilización e a concienciación da cidadanía galega cara ao rural, deberían estar presentes dalgún xeito en toda acción educativa no noso país.

Entendemos por centros de ámbito rural non só as poucas escolas unitarias que se mantiveron, senón tamén calquera centro escolar (CEIP, CPI, IES, ...) con alumnado que maioritariamente procede do ámbito rural.

É por todo isto que esiximos da administración galega unha nova política educativa contemplada nun **plan de educación específico para o rural** que teña en conta as seguintes bases:

- Como punto de partida faise preciso deseñar un plan de desenvolvemento socioeconómico coordinado entre as distintas consellerías para frear e reverter o proceso de despoboamento do rural, fomentando actividades económicas que fixen poboación de forma estable, aproveitando os recursos da terra sen destruílos, e garantindo a oferta de servizos públicos á poboación rural (educación, sanidade, atención ás persoas dependentes, transporte, etc.).
- Dentro deste plan, poñer a andar un proxecto educativo específico axeitado ao medio rural, elaborado participadamente coa comunidade educativa (universidades, federacións de ANPAs, sindicatos de ensino, movementos de renovación pedagóxica, grupos de desenvolvemento rural, etc.) e que responda ás necesidades reais actuais do mundo rural, dentro dun marco de desenvolvemento global endógeno e dun tratamento de discriminación positiva. A administración galega debe promover e facilitar que a escola rural sirva á propia comunidade que lle dá razón de ser, que sexa unha escola inserida no seu medio e participe do proceso xeral de desenvolvemento rural.
- Elaborar un mapa escolar galego que contemple para cada zona ou comarca unha rede educativa que inclúa todas as necesidades educativas desde cero anos ata a adultez.
- Fornecer a todas as escolas rurais dos medios humanos e materiais precisos para unha educación de calidade, incluíndo todos os especialistas de educación infantil e educación primaria, así como o persoal de apoio necesario para realizar os desdobres pertinentes, atendendo ás peculiaridades pedagóxicas e ás demandas da comunidade educativa de cada centro. A poboación rural non é de segunda categoría e merece os servizos educativos en igualdade respecto do resto da poboación; por ser rural non deixa de pagar os impostos que sosteñen a satisfacción do dereito básico da educación, adaptada ás necesidades do territorio.
- Reformular por parte da administración a atención educativa á etapa 0-6, integrando no sistema educativo o ciclo 0-3, entendendo que a atención educativa debe formularse dende unha perspectiva global e comunitaria coa familia, tomando como referencia o modelo que durante 36 anos desenvolveu o proxecto educativo *Preescolar na Casa*, na procura e mellora das prácticas parentais. "
- Manter as escolas unitarias existentes.
- Acelerar a extensión da rede de CRAs ou promover outra forma de agrupamentos funcionais que garantan a dotación dos mesmos recursos sen os requisitos que esixe un CRA.
- Asumir un novo modelo de escola heteroxénea en canto a niveis, un novo perfil de escola pequena e de centro adaptado ao rural cunha apropiada organización e unha debida dotación compensatoria de profesorado e de todo tipo de recursos pedagóxicos.
- Frear o peche de centros e a redución de unidades, co conseguinte desprazamento do alumnado ás concentracións escolares ou aos centros educativos das vilas e cidades

próximas, polo que implica de desarraigo do neno ou nena do seu contorno e de infravaloración da sociedade e da cultura rural. Esta medida esixe polo tanto non actuar de xeito precipitado no peche de unidades, sen respectar marxes temporais que posibiliten a recuperación de matrícula a medio prazo. Hai que subliñar que a maioría das escolas rurais desapareceron pola vía rápida (algunhas con incremento previsto de matrícula para o curso seguinte) e que foi a propia administración quen potenciou por activa ou por pasiva o desprazamento do alumnado ás concentracións escolares, ás que presentaba como alternativa de maior calidade pedagóxica.

- Manter a ESO nos centros rurais
- Adecuar a oferta formativa en BAC e FP á realidade do contorno dos centros rurais.
- Dotar ás redes escolares dos medios económicos e do transporte necesarios para asegurar a compensación das necesidades que presentan os grupos reducidos de alumnado: intercambios, rotación de encontros programados, visitas culturais,...
- Estender o transporte gratuíto a BAC e FP nos IES de zonas rurais.
- Manter a gratuidade dos comedores escolares para aquel alumnado que use o transporte escolar, sendo desexable que se estenda o servizo de comedor a todo o alumnado en atención á súa función educativa e correctora de malos hábitos alimenticios
- Implicar ás universidades galegas nun plan formación inicial do profesorado que contemple especificamente a educación no medio rural. Deseño dun modelo formativo innovador que integre a preparación específica do futuro profesorado para que poida exercer a súa profesión coa calidade, dignidade e adaptación ao medio que merece o rural.
- Facilitar a todo o profesorado a actualización permanente de cara a garantir a súa capacitación nos novos modelos de organización intra e interescolar. Isto require a elaboración dun plan específico de formación continua, obrigatorio para o profesorado do medio rural, coordinado polos Centros de Formación e Recursos, e coa participación dos movementos de renovación pedagóxica e das universidades.
- Promover a adaptación do currículo á realidade rural galega, integrando plenamente no día a día de todas as escolas a cultura popular e os saberes tradicionais en proceso de desaparición. Un especial compromiso requíreo a dignificación e a recuperación da lingua galega.
- Abrir os centros ao seu contorno, fundamentalmente ao mundo labrego e mariñeiro, mediante saídas, intercambios ou outras actividades interactivas. É preciso partir dun proxecto amplo de educación integral vivenciada e de dinamización das comunidades rurais que agariman a boa crianza e a boa educación na etapa máis tenra da infancia. Nisto tense que contar coas achegas de persoas transmisoras de sabedoría que interveñan con perspectiva interxeracional. É primordial unha alternativa humanizadora que vencelle a persoa tanto ao seu medio natural e social, como á construción dos coñecementos desde a investigación-acción viva e directa na propia realidade inmediata. É urxente esta reacción fronte á infravaloración da sociedade e da cultura rurais e fronte a currículos oficiais que, desde unha mentalidade urbana, silencian e menosprezan a realidade rural ou trátana como unha reliquia etnográfica do pasado.

- Estimular a participación activa das familias na escola, a través do impulso a proxectos de comunidades de aprendizaxe, ou ben a través dos Consellos Escolares ou da organización que a propia comunidade escolar determine oportuna, entendendo como fundamental que a cultura familiar e veciñal estea presente na escola, para que sexa valorada e respectada, e para potenciar non só a autoestima do alumnado rural senón tamén do seu contorno, e desde aí afortalar as redes sociais, laborais, etc. da aldea ou vila rural correspondente.

Estas tres últimas medidas deberían estar recollidas no Proxecto Educativo de Centro e desenvolvidas transversalmente, encargándose do seu seguimento a correspondente Comisión de Coordinación Pedagóxica.

EPÍLOGO:

Esta Mesa é consciente de que á actual Administración Política desta Comunidade Autónoma e a sectores da sociedade instalados na derrota e no abandono pode parecerlles que invadimos o seu terreo ou que estamos instalados na utopía. Calquera das súas afirmacións son certas. Este documento parte dun intenso e extenso coñecemento da realidade educativa do noso país, das necesidades do mesmo e da necesaria esperanza no futuro. Na súa elaboración, xunto cos Movementos de Renovación Pedagóxica e demais organizacións integrantes desta Mesa, participaron tamén Anpas do Rural , profesorado da Universidade, diversos especialistas e entidades relacionadas coa educación de toda Galicia. No concernente á utopía, somos conscientes de que a única maneira de encarar animosamente un longo camiño é cando o horizonte se presenta atractivo e difícil de acadar.

Non renunciamos nin renunciaremos tampouco ao mellor que a nosa sociedade merece nin ao que os máis sobresaíntes estudos e experiencias en pedagogía e ciencias da educación marcan como meta; por moito que se nos fale de crises, recortes e demáis estratexias destinadas a acabar co ensino público, favorecer ao privado, empobrecer a sociedade e enriquecer os petos do gran capital.

MESA GALEGA DE EDUCACIÓN NO RURAL:

Asociación Socio-Pedagóxica Galega (AS-PG), Nova Escola Galega (NEG), CIG Ensino, CCOO, CSI-F, STEG, UGT, Asociación socio-educativa Antonio Gandoy (antes Preescolar na Casa).

EN GALICIA XUÑO DE 2013